

FORSETE
Rets- og kriminalpolitisk
tænk tank
helle@lokdam.dk
bodil.philip@gmail.com

Justitsministeriet
jm@jm.dk, cc : mir@jm.dk

13. oktober 2021

Høringsvar: Indskrænkning af livstids- og forvaringsdømtes rettigheder

Den rets- og kriminalpolitiske tænketank Forsete indsender hermed sine bemærkninger til forslag til lov om ændring af lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (Indskrænkning af livstids- og forvaringsdømtes rettigheder).

Formålet med lovforslaget er at stramme reglerne for livstidsdømte og visse forvaringsdømte, herunder at tilgodese retsfølelsen i forhold til ofre og pårørende. Det sker gennem:

- Indskrænkning af adgang til afsoning i åbent fængsel; mulighed for udgang; ret til besøg, brevveksling og telefoni;
- Indskrænkning af muligheder for at komme med offentlige tilkendegivelser og af mulighederne for at offentliggøre materiale
- Skærpelse af disciplinærsystemet
- Straf for kontakt med omverdenen

Forsete fraråder, at lovforslaget gennemføres, da det samlet set vil vanskeliggøre en senere tilbagevenden til samfundet og da det indebærer grundlæggende brud på flere bærende principper for straffuldbyrdelse i Danmark:

- Princippet om ikke at pålægge andre begrænsninger end der følger af selve straffuldbyrdelsen (lovens §4)
- Princippet om "fornøden hensyntagen såvel til straffens gennemførelse som til behovet for at hjælpe eller påvirke den dømte til at leve en kriminalitetsfri tilværelse" (lovens §3)
- Indførelse af begrænsninger på kontakt til omverdenen som disciplinærstraf

Forsete finder det kritisabelt, at disse brud på bærende principper i dansk straffuldbyrdelsesret hverken nævnes eller kommenteres i lovforslagets bemærkninger.

Forsete bemærker i øvrigt, at forslaget synes motiveret af medieomtale for to konkrete indsatte - eksempelvis i Justitsministerens deling af en artikel fra B.T. på Facebook – og at lovforslaget ikke indeholder overvejelser om, hvor store problemer, der i øvrigt opleves med livstids- og forvaringsdømte.

Screenshot fra Justitsminister Nick Hækkerups facebook-side

Ikke at pålægge andre begrænsninger end der følger af selve straffen

Straffuldbyrdelseslovens §4 indeholdt fra første færd en bestemmelse om at der ikke må "pålægges en person andre begrænsninger i tilværelsen end sådanne, der er fastsat ved lov eller er en følge af selve straffen". Bemærkningerne til det første lovforslag fra 1999 vedrører alene "en følge af selve straffen", ikke "fastsat ved lov".

Princippet gjaldt i årtier før straffuldbyrdelsesloven i den administrative regelsamling – det rækker helt tilbage til den nye anordning om frihedsstraf i 1946, selvom denne blev udarbejdet under retsopgøret, hvor der var et stort ønske i befolkningen om hård straf til landssvigerne og hvor dødsstraffen var genindført. Alligevel fremgår det:

Udvalget er enig om at anse det som et *Hovedformaal* for Straffuldbyrdelsen, at denne skal bidrage til at fremme Muligheden for Fangernes Tilpasning i Samfundet efter Løsladelsen. Det maa antages, at det [...] ikke er nødvendigt at opretholde alle de med Frihedsberøvelsen hidtil forbundne Indgreb sigtende til at understrege Straffens karakter af en Lidelse udover selve Frihedsberøvelsen. Det gælder om i videst muligt Omfang at nærme Vilkaarene under Frihedsberøvelsen til Livet under de Forhold, som Fangen skal søge at mestre, naar han er paa fri Fod, og man bør derfor i saa vid Udstrækning som muligt søge at undgaa nedbrydende Virkninger i legemlig eller sjælelig Henseende for Fangen under Strafafsoningen. (Side 177 i Fængselshistorisk Selskab (2010): Direktoratet for Kriminalforsorgen 1910 – 2010.)

Princippet reflekterer det almene proportionalitetsprincip fra såvel strafferetten som forvaltningsretten, konkretiseret i Kriminalforsorgens virke. Det slog også igennem i Kriminalforsorgens Principprogram fra 1993 i form af principperne om normalisering, åbenhed, ansvarlighed og mindst mulig indgriben.

Det indeværende lovforslag indebærer et tydeligt brud med princippet om ikke at pålægge yderligere begrænsninger end der følger af straffuldbyrdelsen, hvilket gøres helt klart i bemærkningerne til lovforslaget:

”Set i lyset af karakteren og alvorligheden af de forbrydelser, som der i sådanne situationer er dømt for, er der et særlig hensyn at tage til retsfølelsen hos ofre og pårørende, herunder et hensyn at tage til, at det ikke skal fremstå sådan, at livstids- og forvaringsdømte kan leve et tilnærmelsesvist normalt liv med kontakt til omverdenen mv.” (lovforslaget side 20, Forsetes fremhævning)

Oveni indskrænkningen af kontakt til omverdenen indebærer lovforslaget den yderligere begrænsning, at det påhviler den indsatte at bevise, at de havde kontakt til en given person før varetægtsfængslingen. Forsete går ud fra at denne bestemmelse indeholder en fejl, da en afsoner i lukket fængsel – med yderligere begrænsninger på kontakt med omverdenen – logisk set ikke vil have mulighed for at tilvejebringe sådanne beviser fra lukket fængsel. Dette gælder særligt, hvis der er tale om kontakt på sociale medier, e-mail eller lignende.

Hjælpe eller påvirke den dømte til at leve en kriminalitetsfri tilværelse

Lovforslaget indebærer, at livstids- og forvaringsdømte fremover kun får mulighed for kontakt til ”nærtstående og personer, som den indsatte tidligere har haft kontakt til”, dvs. før varetægtsfængslingen. En undtagelse gælder for indsatte der ”ikke har familie eller andre kontakter”.

En kendt risikofaktor for fornyet kriminalitet er en dømt persons omgangskreds – dette afspejles også i Kriminalforsorgens LS/RNR-model. Det er derfor stærkt u hensigtsmæssigt at begrænse livstids- og forvaringsdømtes omgangskreds til de folk, de kendte på gerningstidspunktet. Det gælder særligt, da disse indsatte i medfør af deres dom, vil bo i et kriminelt præget miljø i mange år. Lovforslaget kan ventes at have negativ effekt på de indsattes mulighed for at skabe et liv uden kriminalitet og dermed på deres recidivrisiko. Det gælder i særlig grad rocker/bandemedlemmer og andre, der har været stærkt involveret i kriminelle miljøer.

Forslaget er i modstrid med formålet med straffuldbyrdelsen og med Kriminalforsorgen.

Nye disciplinærstraffe, der rammer kontakten til omgivelserne

Lovforslaget indfører en ny type disciplinærstraf, som griber ind i den adgang, straffuldbyrdelsesloven tydeligt tilkender de indsatte i lovens kapitel 9 med hensyn til kontakt til omverdenen: retten til besøg, brevveksling og telefonsamtaler. Denne nye begrænsning af kontakten til omverdenen sker i modsætning til andre, eksisterende begrænsninger ikke på baggrund af en konkret vurdering – fx om risiko for at påvirke efterforskningen – men for en hel kategori af afsonere.

Forsete bemærker desuden, at der ikke redegøres for, hvorfor netop denne type begrænsning ses som anvendelig eller relevant. Lovforslaget indeholder eksempelvis ikke henvisninger til forskning eller undersøgelser af disciplinærstraf.

Endelig indebærer dette forslag, at det ikke blot er den indsatte, der straffes disciplinært, men også den indsattes pårørende og andre kontakter – herunder børn, aldrende forældre mv.

Forsete kan ikke støtte, at man som disciplinærreaktion vælger områder, der i forvejen er begrænsede og som vi ved har stor betydning for de indsatte og deres pårørende

Opsummerende fraråder Forsete at lovforslaget eller elementer af det gennemføres. Lovforslaget bryder med hævdvundne danske straffuldbyrdelsesprincipper og skævvrider balancen mellem kriminalitetsforebyggelse og "retsfølelse".

Frihedsberøvelse må kun opretholdes, så længe de omstændigheder, der nødvendiggjorde frihedsberøvelsen, fortsat er til stede. Lovforslaget og dets bemærkninger har ikke begrundet, at livstids- og forvaringsdømtes frihedsberøvelse skal skærpes som foreslået.

Fængslet bør gøre det muligt for livstids- og forvaringsdømte i at udvikle sig mod et kriminalitetsfrit liv og arbejdet med at forebygge kriminalitet bør starte tidligst muligt. Dette er i både ofre, pårørendes og hele befolkningens interesse. Graden af frihedsberøvelse bør afgøres ud fra den enkelte afsoners sag, adfærd og sikkerhedsmæssige situation og ikke begrænses af et lovkrav om at have afsonet mindst 10 år.

Forsete kommenterer ikke på de enkelte bestemmelser, da det helt frarådes at gennemføre lovforslaget.

Med venlig hilsen

Helle Lokdam
Formand

/ Anne Okkels Birk

Kontaktperson for høringsvaret

Tlf. 27 39 79 21, anne@anneokkels.dk